

Změna v čele Poštovního muzea

V lednovém čísle jsme přinesli rozhovor s dr. Janem Galuškou, dlouholetým pracovníkem Poštovního muzea, který koncem loňského roku opustil místo jeho ředitele a odešel do důchodu. V článku se ohlédl za pětáctičetiletou dobu, které v muzeu strávil, a tak jsme měli možnost připomenout si tuto dlouhou a v životě této instituce důležitou dobu a doplnit si tak obrázek o její historii, popsané ve 25. dílu Monografie – 90 let PM. Čas se však samozřejmě nezastavil. Do Poštovního muzea už v listopadu nastoupil nový ředitel, dr. Jan Novotný, a otevřela se tak nová kapitola v životě obou – muzea i jeho nového ředitele.

FRANTIŠEK BENEŠ

PhDr. Jan Novotný

Na úvod se samozřejmě musím zeptat, kdy a kde jste se narodil - a zda máte nějaký vztah k poštovním známám?

Jsem ročník 1976, narodil jsem se v Humpolci, ale vyrůstal a žil v Trhových Svinech, malebném jihočeském městečku ležícím kousek od Českých Budějovic. Vztah k poštovním známám jsem získal ve filatelistickém kroužku na

naší základní škole, který vedl pan učitel Ebenhöch. Ale i díky rodinné tradici, můj táta i děda sbírali poštovní známky. V kroužku jsme odebírali novinky, vyměňovali si známky kus za kus, učili se hledat v katalogu, poznávat průsvitky, měřili zoubkování, hrozně mě to bavilo. Dokonce jsme byli několikrát na filatelistické olympiádě, krajské i celostátní. Ty doby ale dávno odvál čas, s aktivním sbíráním jsem přestal někdy s přechodem na střední školu.

Kam jste šel po maturitě?

Vždy mne lákala archeologie, v době středoškolských studií jsem často zavítal na archeologické výzkumy. Ale nakonec zvítězila historie, přihlásil jsem se na Jihočeskou univerzitu v Českých Budějovicích, na obor kulturní historie. Tématem mé diplomové práce byl fenomén Haliče v českém vědomí. Zabýval jsem se v ní životem české menšiny na východní Haliči druhé poloviny 19. století.

To je určitě zajímavé téma, zvláště dnes, kdy sledujeme zprávy z Ukrajiny, jejíž je tehdejší Halič - východní Galicie - součástí. Jistě v tom hrají roli tradiční blízké vztahy, které k tomuto území máme a které lze dobře dokumentovat i v oboru poštovní historie.

Ty vztahy jsou opravdu letité. Já jsem se zabýval literární pozůstalostí etnografa a průkopníka česko-ukrajinské vzájemnosti Františka Řehoře a sledoval vystěhovalecké osudy jeho selské rodiny, původně z východočeských Stěžer, na pozadí velkých migračních změn druhé poloviny 19. století. Díky záznamům známé leccos ze všedního i nevšedního života přesídlenců, víme o kontaktech mezi Řehořovými a dalšími Čechy usedy na Haliči, sdruženými ve Lvovském krajanském sdružení Česká beseda. Několikrát jsem zavítal i do ukrajinských archivů. Rád na ty cesty vzpomínám, zejména na lidi, které jsem přitom potkal.

Absolvoval jste v roce 2002, kam jste směřoval pak?

Nastoupil jsem na Ministerstvo kultury, do odboru muzeí a galerií. To byla dobrá příležitost k získání přehledu v oboru, jak u nás, tak v mezinárodních souvislostech. Byl jsem u zavádění nového muzejního zákona do praxe. Díky znalosti angličtiny a němčiny jsem se aktivně účastnil konferencí v zahraničí zaměřených na digitalizaci předmětů kulturního dědictví. Celé to vnímám jako další vysokou školu, byl to neocenitelný start do muzejní branže.

Zaznamenal jste už tehdy existenci Poštovního muzea a přišel s ním do styku?

Samozřejmě, muzeí u nás není tolik, abych to poštovní nezaznamenal. Díky tomu, že jsem se zabýval otázkami centrální evidence sbírek (na základě zákona č. 122/2000 Sb. O správě sbírek muzejní povahy), jsem dokonce jeho sbírku do této evidence osobně zapisoval - bylo to až dojemné, když jsem po letech na formuláři uviděl svůj rukopis... Nicméně během svého působení na Ministerstvu kultury jsem měl šanci muzejní sbírky poznat nejen administrativně, ale hlavně i fyzicky se s nimi seznámit v rámci účasti na kontrolách naplňování ustanovení zmíněného zákona. Získal jsem tak neocenitelný přehled o síti muzeí a galerií v ČR.

Na ministerstvu jste ale nezůstal. Jakým směrem se dál ubírala vaše profesní dráha?

Chtěl jsem si vyzkoušet řízení kulturní instituce v praxi. Po třech letech jsem tedy přešel jako vedoucí do Městského muzea v Kamenici nad Lipou. Město dnes spadá do kraje Vysočina, dříve to byly Jižní Čechy. Muzeum působí na zámku, který byl tehdy po rekonstrukci nově otevřen pro veřejnost. Areal ožil díky novým expozicím a depozitářům pražského Umělecko-průmyslového musea a regionálně zaměřené expozici místního muzea. Byl jsem zde tři roky a stál u zrodu festivalu hraček – Hračkobraní. Letos proběhne od 9. do 13. července a půjde už o devátý ročník! Pokud by si na něj některý ze čtenářů Filatelie chtěl s rodinou udělat výlet, může se těšit na prohlídku hraček z přírodních materiálů, jejich výrobců a návrhářů, studentů a pedagogů uměleckých škol, ukázek ze souborů našich i zahraničních sběratelů. Uvidí tvůrčí dílny a bude mít možnost vyzkoušet si výrobu jednoduchých hraček a zúčastnit se bohatého doprovodného programu. Hezká je i prohlídka samotného zámku a jeho anglického parku s památnou lípou, starou snad 800 let – právě podle ní dostala Kamenice svůj název.

Nápad měl očividně úspěch, jeho životaschopnost dokazuje letošní už devátý ročník. Jak složité ale bylo uvést do života ten první?

První Hračkobraní proběhlo v roce 2006 a na jeho přípravě a průběhu se podílela řada nadšenců, jednotlivců i z institucí. V první řadě město Kamenice nad Lipou, Městské muzeum, Uměleckoprůmyslové museum, asociace Hračka, Sdružení pro hru a hračku, řada přátel hraček a příznivců kulturního rozvoje regionu. Festival měl velký úspěch, za tři dny jeho trvání přišlo a přijelo více návštěvníků, než předtím za celý rok. Hračkobraním žil celý zámek. Byla zde prezentace škol na výrobu hraček, návrhářů, výrobců a prodejců. Návštěvníky jistě přitahovalo, že šlo o jiné hračky, než jaké znají z televizních reklam a nákupních středisek. Byly tu vystaveny - a mnohdy i na místě vyráběny - hračky z přírodních materiálů, šustí, dřeva, papíru, skla a kovu, lidové i moderní. Na nádvoří byl trh s prodejními stánky a dílnami, kde se konala řada akcí pro celou rodinu. V tomhle stylu žije festival dál. Tradici výroby hraček ostatně zachycuje i naše známková tvorba, na známkách u nás přece vyšla hraček celá řada.

Po třech letech jste kamenické muzeum opustil a přešel do mnohem větší muzejní instituce. Byla to velká změna?

V lednu roku 2008 jsem nastoupil do Národního technického muzea v Praze na Letné (NTM), jako vedoucí odboru tvorby sbírek. Vedl jsem kurátory jednotlivých oborových sbírek. Tam jsem poprvé přišel do styku i s materiály původně spadajícími do Sbírký Poštovního muzea. Ty sem byly převedeny v padesátých letech; okolnosti převodu jsou dobře popsány v Monografii čs. známek a poštovní historie „90 let PM“.

Hlavním cílem mého působení v NTM však byla koordinace přípravy a realizace nových stálých expozic. Nešlo ale jen o ně, NTM procházelo modernizací všech svých částí, nevyjímaje restaurátorské dílny, rozsáhlé nové depozitáře, zázemí pro knihovnu a archiv atd.

Po dvou letech jsem přešel na pozici náměstka generálního ředitele NTM pro odbornou činnost, kam spadaly všechny odborné práce muzea: správa sbírkových fondů a péče o ně (restaurátorské dílny, depozitáře), archiv, knihovna a odbor vědy a výzkumu. Byla to opět neocenitelná škola a sběr zkušeností s vedením více než 90členného týmu odborných pracovníků. Mnoho úkolů se povedlo, jiné zůstaly otevřeny (např. Železniční muzeum na Masarykově nádraží, Centrum stavitelského dědictví v Plasích). V rámci reorganizace struktury odborné sekce muzea jsem se stal ředitelem Muzea elektrotechniky a médií NTM a na této pozici jsem setrval opět cca 2 roky. Toto muzeum mělo a má velmi blízko k Poštovnímu muzeu (sdružuje fondy např. tiskařství, telekomunikací atd.).

To už se dostáváme do současnosti.

V roce 2013 jsem se přihlásil do konkurzu na místo ředitele Poštovního muzea v Praze, ve kterém jsem byl vybrán jako nástupce pana Dr. Galušky. Bylo to trochu symbolické, že NTM otevřelo 8. října poslední sadu expozic ve své hlavní budově (a tím byly expozice dobudovány) a já na konci října odešel do Poštovního muzea. Proti NTM má Poštovní muzeum komornější rozměr, i když sbírky jsou i zde neobyčejně rozsáhlé a unikátní. Působí zde velmi kvalifikovaní a zkušení kurátoři a další pracovníci, k dispozici jsou krásné prostory a jsou zde sbírky doslova světové úrovně. Po se-

známení s prostředím muzea jsme si s kolegy zpracovali jakousi základní analýzu jeho slabších a silných stránek (stejně jako příležitostí a hrozeb). Naším cílem je během roku 2014 připravit životaschopnou koncepci rozvoje muzea pro roky 2015-20.

Nový pohled může ukázat nové možnosti a cesty, na druhé straně je v muzeu jistě na co navazovat.

To určitě, mnoho bylo vykonáno a já se dívám na práci předchůdců a celou historii muzea (bezmála 96letou) s velkým respektem.

Proběhla a probíhá tu řada úspěšných akcí, u některých se dokonce dává hovořit o tradici. Určitě budou pokračovat výstavy tvůrce známek i výstavy autorské, komorní prostory Vávrova domu k tomu doslova vybízejí.

Aktuálně je před námi výstava *Pošta jednou stopou*, kterou zahájíme 21. června ve Vyšším Brodě. Představí historii bicyklů a motocyklů, které poštovní správa v minulosti - často jako průkopník - ke svému provozu používala. Vystaveny budou historické motocykly a kola od konce 19. století do současnosti. Na zahájení zavítají i naši přátelé z Českého klubu velocipedistů (ČKV 1880), bude tu příležitostná přepážka a autogramiáda autora dopisnice Jiřího Boudy. Poštovní muzeum pořádá tuto výstavu ve spolupráci s NTM, Jihočeským motocyklovým muzeem a Alšovou jihočeskou galerií v Hluboké/V. K výstavě bude 5. září uspořádán mimořádný poštovní přepravní kurs - motocyklová pošta. Autorem výtvarného motivu velmi povedené dopisnice je Václav Zapadlík, grafické úpravy Pavel Sivko.

Od 14. května je možné ve Vávrově domě v Praze navštívit výstavu *Pošta za Velké války. Píšu vám z fronty...* Ta je součástí cyklu výstav nazvaného Velká válka 1914-2014, kterého se vedle Poštovního muzea účastní i NTM, Vojenský historický ústav v Praze, Technické muzeum v Brně, Moravské zemské muzeum, Zámek Konopiště a Muzeum města Brna. V Poštovním muzeu se bude možno přenést do doby před sto lety prostřednictvím rekonstrukce fungování tehdejší c. k. poštovní, dobových fotografií, poštovních známek, malovaných pohlednic a dopisů vojáků z fronty. I pro tuto výstavu chystáme bohatý doprovodný program, např. 12. června představení aršíku Jana Mageta Obětím I. světové války, a přednášku Lubora Kunce. Akcí bude více, s jejich přehledem se zájemci mohou seznámit na našich webových stránkách.

Na sobotu 14. června od 7 hodin večer do 1 hodiny po půlnoci bude připraven zvláštní program v rámci tradiční akce Muzejní noc.

Kromě dopisnice a příležitostné přepážky jsme s kolegy z Odboru známkové tvorby České pošty, s. p. a s Odborem Postfilý připravili další dopisnici, tentokrát k vlakové poště, která bude doprovodnou akcí projektu Velká válka. Autorem motivu dopisnice je Jiří Bouda.

Na podzim proběhne už osmý Den české filatelie, na jehož pořádání se podílí i náš časopis.

Spolupráce s časopisem Filatelie je pro nás důležitá, jsme rádi, že je mediálním partnerem Poštovního muzea a seznamuje své čtenáře s jeho životem a akcemi. Na Dni české filatelie se máme příležitost setkat se s přáteli-filatelisty, členy Klubu Filatelie, Svazu českých filatelistů a jeho odborné společnosti Přátel Poštovního muzea. Na přípravě, propagaci a průběhu akce se

podílejí i nakladatelství Pofis, které vydalo už několik knižních publikací týkajících se muzea, nedaleký Dům filatelie, Profil a další partneři. Každoročně je rozesláno mnoho tisíc pozvánek na tuto akci, a i když je samozřejmě zdaleka ne všichni filatelisté využijí (už s ohledem na omezenou kapacitu muzea), jistě jim udělají radost jako předmět sběratelského zájmu. V tomto směru dokonce uvažujeme o jistém zlepšení!

Mimo výstavy a akce pro veřejnost má muzeum mnoho dalších úkolů, které nejsou tak viditelné a o některých se obecně možná ani neví.

To je pravda. Namátkou – muzeum eviduje, odborně zpracovává, inventarizuje – tedy spravuje rozsáhlou a rozmanitou sbírku. Zajišťuje výměnu nových známek s ostatními členskými státy UPU, zpracovává podklady a vydává povolení podle zákona 71/94 Sb. O vývozu předmětů kulturní hodnoty v naší oblasti. Restaurujeme předměty ze spravovaných sbírkových fondů, nyní například díky podpoře ČSOB budeme restaurovat historický poštovní kočár, a cca sto autorských návrhů na poštovní známky od Maxe Švabinského, průběžně restaurujeme rytecké destičky zčásti zatopené při povodni 2002. Nemalou část kapacity pracovníků našeho muzea vytěžují přípravy na řadu výstav, na nichž se u nás i v zahraničí externě podílíme. Získané zkušenosti předáváme dalším muzejním institucím, a naopak jejich dobré zkušenosti přebíráme a inspirujeme se jimi. A to není zdaleka všechno - v popisu našich činností bych mohl ještě dlouho pokračovat.

To je spousta práce a úkolů. Vzpomenete si někdy v takovém shonu na pana učitele Ebenhocha z kroužku mladých filatelistů ve škole v Trhových Svinech?

A víte, že ano? Zejména při nástupu do Poštovního muzea jsem si vzpomněl a vlastně i znovu uvědomil, jak vše souvisí se vším. Pan učitel ve mně zasel semínko zájmu o naši známkovou tvorbu a já si teď vlastně tak trochu plním dětský sen, kdy mohu vidět, jak známky vznikají, od záměru, přes výtvarný návrh, tisk, distribuci a prodej, po jejich prezentaci v muzeu a na výstavách.

* * *

Když jsem přicházel k muzeu na schůzku k tomuto rozhovoru, stála před vchodem rozpačitá skupinka – maminka, babička a čtyři děti, všechny na hlavě dětské poštácké čepice a přes rameno doručovatelskou brašničku. Bylo pondělí a muzeum bylo pro veřejnost zavřené. „*Jeli jsme sem přes půl republiky, všichni z rodiny jsme poštáci, a tak jsme chtěli dětem ukázat naše muzeum*“, řekla zklamaně babička, když mě vrátňý pouštěl dovnitř a ukazoval na vývěsku Zavřeno. Bylo mi to líto, a tak jsem se o tom panu řediteli hned za dveřmi zmínil. Nemusel jsem mluvit dvakrát, bez rozmyšlení se otočil, vyšel ven, a – pondělí nepondělí – děti a jejich doprovod pozval k prohlídce. To mě potěšilo – a považuji to za dobré znamení pro další etapu života Poštovního muzea. Zvlášť když celou situaci komentoval samozřejmým: „*Je to přece naše práce.*“ ■